

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ У НАКАЗНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

JUDICIAL CONTROL OF IMPLEMENTATION OF DECISIONS IN THE ORDERED PROCEEDINGS OF THE CIVIL JUSTICE OF UKRAINE

Жукевич І.В., к.ю.н.,
доцент кафедри права та публічного управління
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»

Стаття присвячена дослідженню особливостей судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства. Сьогодні вкрай важливо розробити належне правове регламентування забезпечення гарантованого права особи на судовий захист в частині виконання судового рішення. Зокрема, й судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства України, запровадження якого зумовлено недоцільністю використання складної та довготривалої процесуальної форми позовного провадження для розгляду та вирішення безспірних вимог. Судове рішення, ухвалене судом у порядку наказного провадження – судовий наказ являє собою особливу форму судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо. При цьому, судовий наказ є не лише формою судового рішення, а й виконавчим документом, а отже реалізованість судового наказу, який набрав законної сили, можна вважати його основною властивістю. Таким чином, інститут судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства відзначається передусім вищевказаною специфічністю об'єкту такого контролю. Разом з тим, предметна характеристика судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства специфічних властивостей не має. Про що свідчить судова практика у цій сфері. Зокрема, у ході судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства серед предметних вимог, які може бути пред'явлено суб'єктом ініціативи судового контролю, варто виокремити: визнання неправомірними дій державного виконавця щодо винесення повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання за судовим наказом; скасування повідомлення державного виконавця про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання за судовим наказом; зобов'язання розглянути заяву скаржника про відкриття виконавчого провадження і відкрити виконавче провадження по виконання судового наказу у цивільному судочинстві.

Ключові слова: судовий контроль, виконання судових рішень, судовий наказ, наказне провадження, цивільне судочинство України.

The article is devoted to the study of the peculiarities of judicial control over the execution of decisions in the mandatory civil proceedings. Today, it is extremely important to develop proper legal regulations to ensure the guaranteed right of a person to judicial protection in the part of executing a court decision. In particular, judicial control over the execution of decisions in the ordered proceedings of the civil justice of Ukraine, the introduction of which is due to the inexpediency of using a complex and long-term procedural form of a lawsuit to consider and resolve undisputed claims. Court decision adopted by the court in the order of injunctive proceedings – court order is a special form of court decision issued by the court based on the results of consideration of claims for which there is no dispute or the applicant is not aware of its existence. With a court order is not only a form of a court decision, but also an executive document, and therefore the enforceability of a court order that has gained legal force can be considered its main property. Thus, the institution of judicial control over the execution of decisions in the mandatory civil proceedings is marked primarily by the above-mentioned specificity of the object of such control. At the same time, the objective characteristics of judicial control over the execution of decisions in the mandatory proceedings of civil proceedings have no specific properties. What is evidenced by judicial practice in this area. In particular, in the course of judicial control over the execution of decisions in the injunctive proceedings of civil proceedings, among the substantive requirements that can be presented by the subject of the judicial control initiative, it is worth highlighting: recognition as unlawful of the actions of the state executor regarding the issuance of a notice of return of the executive document to the debt collector without acceptance for execution by court order; cancellation of the notification of the state executor about the return of the executive document to the debt collector without acceptance for execution by court order; the obligation to consider the complainant's application for the opening of executive proceedings and to open executive proceedings for the execution of a court order in civil proceedings.

Key words: judicial control, execution of court decisions, court order, injunctive proceedings, civil justice of Ukraine.

Вступ. В умовах євроінтеграційних прагнень одним із чи не найбільш важливих завдань для нашої держави є забезпечення ефективного виконання судових рішень. Тому для вітчизняного законодавця вкрай важливо розробити належне правове регламентування забезпечення гарантованого права особи на судовий захист в частині виконання судового рішення. Зокрема, й судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства України, запровадження якого зумовлено недоцільністю використання складної та довготривалої процесуальної форми позовного провадження для розгляду та вирішення безспірних вимог.

Аналіз наукових досліджень і публікацій свідчить про те, що проблемами судового контролю в Україні займалися низка вчених, серед яких: І. Ю. Татулич, О. З. Хотинська та ін. У свою чергу, тему наказного провадження вивчали: І. В. Андронов, І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханік-Посполітак та ін.

Однак, вченими не було приділено належної уваги безпосередньо питанню судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства.

Метою і завданням наукової статті є дослідити особливості судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Наказне провадження призначене для розгляду справ за заявами про стягнення грошових сум незначного розміру щодо яких відсутній спір або про його наявність заявнику невідомо [1, с. 123]. Принагідно зауважимо, що судове рішення, ухвалене судом у порядку наказного провадження – судовий наказ – особлива форма судового рішення, що видається судом за результатами розгляду вимог: про стягнення нарахованої, але не виплаченої працівникові суми заробітної плати та середнього заробітку за час затримки розрахунку; про компенсацію витрат на проведення розшуку відповідача, боржника, дитини або транспортних засобів боржника; про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг, електронних комунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення з урахуванням індексу інфляції та 3 відсотків річних, нарахованих заявником на суму заборгованості; про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину – однієї чверті, на двох дітей – однієї третини, на трьох і більше дітей – половини

заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб; про стягнення аліментів на дитину у твердій грошовій сумі в розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, якщо ця вимога не пов'язана із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства) та необхідністю залучення інших заінтересованих осіб; про повернення вартості товару неналежної якості, якщо є рішення суду, яке набрало законної сили, про встановлення факту продажу товару неналежної якості, ухвалене на користь невизначеного кола споживачів; до юридичної особи або фізичної особи – підприємця про стягнення заборгованості за договором (іншим, ніж про надання житлово-комунальних послуг, електронних комунікаційних послуг, послуг телебачення та радіомовлення), укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимоги не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [2]. Відповідні положення закріплено у ст. 161 Цивільного процесуального кодексу України.

Варто відзначити, що судовий наказ, має певні особливості сутності яких зводиться до його визнання виконавчим документом. Зокрема, маємо на увазі п. 1-1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про виконавче провадження» [3], яким вказаний закон було доповнено у 2017 році [4]. При цьому, як слушно зауважується у науковій літературі, з огляду на те, що судовий наказ є не лише формою судового рішення, а й виконавчим документом [5; 6, с. 7; 7, с. 60], реалізованість судового наказу, який набрав законної сили, можна вважати його основною властивістю [6, с. 7].

Разом з тим, виконання рішень у наказному провадженні цивільного судочинства, як і в позовному, відзначається проблемністю. Україна сьогодні посідає одне з перших місць за кількістю справ, які знаходяться на розгляді в ЄСПЛ з підстав несвоєчасного виконання рішень національних судів [7]. З огляду на це, цілком логічно видається законодавча норма згідно якої судовий наказ відноситься до судових рішень, які можуть бути об'єктом судового контролю. Адаже судовий контроль за виконанням судових рішень є одним з ефективних способів забезпечення виконання останніх [9, с. 55]. Таким чином, першою особливістю судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства є специфічність об'єкту такого контролю, про яку нами зазначалося вище.

Своєю чергою, особливість об'єктної складової судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства зумовлює певні особливості його предметної характеристики, що відображаються безпосередньо на практиці. Так, у справі № 368/343/21 4-с/368/18/21 [10] скаржник просив суд дії державного виконавця щодо винесення повідомлення про повернення виконавчого документа (судового наказу) стягувачу без прийняття до виконання визнати неправомірними, скасувати повідомлення державного виконавця про повернення виконавчого документа (судового наказу) стягувачу без прийняття до виконання, повернути судовий наказ до Подільського районного відділу державної виконавчої служби у місті Києві Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ) для подальшого виконання. У ході судового розгляду справи було встановлено наступне. Відповідно до частини 1 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження» [3] державний виконавець зобов'язаний прийняти до виконання виконавчий документ і відкрити виконавче провадження, якщо не закінчився строк пред'явлення такого документа до виконання, він відповідає вимогам, передбаченим цим Законом, і пред'явлений до виконання

до відповідного органу державної виконавчої служби. Разом із тим, згідно з п. 3 частини 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» [3] виконавець під час здійснення виконавчого провадження має право: з метою захисту інтересів стягувача одержувати безоплатно від державних органів, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, посадових осіб, сторін та інших учасників виконавчого провадження необхідні для проведення виконавчих дій пояснення, довідки та іншу інформацію, в тому числі конфіденційну. Відповідно до частини 5 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» [3] під час виконання рішень виконавець має право на безпосередній доступ до інформації про боржників, їхнє майно, доходи та кошти, у тому числі конфіденційної, яка міститься в державних базах даних і реєстрах, у тому числі електронних. Порядок доступу до такої інформації з баз даних та реєстрів встановлюється Міністерством юстиції України разом із державними органами, які забезпечують їх ведення. Відповідно до правових позицій, викладених у Постанові Верховного Суду України від 25.06.2014 року в справі № 6-62цс14 [11] та Постанові Верховного Суду України від 21.05.2014 року в справі № 6-45цс14 [12], відсутність у виконавчому листі певних даних про особу боржника (ідентифікаційного номера) не є підставою для відмови державним виконавцем у відкритті виконавчого провадження чи поверненні без прийняття до виконання. Крім того, як зазначено в скарзі на дії державного виконавця, відповідно до ч. 2 ст. 32 Конституції України [13] та ч. 1 ст. 302 Цивільного кодексу України [14] не допускається збирання, зберігання, використання та поширення, конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом. Тому відомості про ідентифікаційний номер можуть бути надані лише на вимогу органу, яким скаржник не є. Офіційне тлумачення вказаного положення Конституції України [13] міститься в Рішенні Конституційного суду України від 20 січня 2012 року №2-рп/2012 [15], відповідно до п.1 якого збирання, зберігання, використання та поширення, конфіденційної інформації про особу без її згоди державою, органом місцевого самоврядування, юридичним або фізичним особам є втручанням в її особисте та сімейне життя, таке втручання допускається винятково у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Правова позиція, яка висловлена Верховним Судом України в Постанові від 25 червня 2014 року у справі № 6-62цс14 [11] та Верховним судом у складі колегії судців Другої судової палати Касаційного цивільного суду по справі № 471/283/17ч від 22 серпня 2018 року [16], стосується саме реалізації прав державного виконавця. Так, за змістом пункту 3 частини 1, пункту 6 частини 4 статті 6 Закону України «Про виконавче провадження» [3] передбачено, що у виконавчому документі зазначаються повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та, за наявності, по батькові (для фізичних осіб) стягувача та боржника, їх місце знаходження (для юридичних осіб) або адреса місця проживання чи перебування (для фізичних осіб), дата народження боржника – фізичної особи. Якщо виконавчий документ не відповідає вимогам, передбаченим цією статтею, то він повертається стягувачу органом державної виконавчої служби без прийняття до виконання протягом трьох робочих днів з дня його пред'явлення. В той же час, частиною 1 статті 4 Закону України «Про виконавче провадження» [3] передбачена можливість зазначення інших даних, які ідентифікують боржника, та сприяють примусовому виконанню рішення. З копії виконавчих листів, наданого до матеріалів справи, вбачається, що в них відсутній реєстраційний номер облікової картки платника податків боржника. Крім того, при огляді судового наказу за заявою скаржника про стягнення аліментів стало відомо, що суд при розгляді справи робив спробу про витребування

коду у Державній фіскальній службі, про що зазначено у самому наказі. Однак, було отримано негативну відповідь, про що свідчить довідка відповідь від Державної фіскальної служби України. Тому суд вважав, що у наказі зазначено дані боржника, які можуть ідентифікувати його особу та сприяти примусовому виконанню рішення. Відповідно, судом було ухвалено рішення про: визнання неправомірними дій державного виконавця щодо винесення повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання за судовим наказом; скасування повідомлення державного виконавця про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання за судовим наказом; зобов'язання районного відділу державної виконавчої служби розглянути заяву скаржника про відкриття виконавчого провадження і відкрити виконавче провадження по виконання судового наказу [10]. Разом з тим, компаративний аналіз судової практики в аспекті судового контролю за виконанням рішень, ухвалених у порядку цивільного судочинства, в цілому, свідчить, що предметна характеристика судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства, за винятком вказівки на судовий наказ, як об'єкт судового контролю, для прикладу, у порівнянні із судовим контролем за виконанням рішень у позовному провадженні цивільного судочинства, не має інших специфічних властивостей.

Що ж стосується порядку здійснення судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства, то нині чинне законодавство

України, зокрема, у Розділі 7 Цивільного процесуального кодексу України «Судовий контроль за виконанням судових рішень» [2], не містить будь-яких вказівок на відмінності судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві в залежності від виду провадження. Таких висновків можна дійти проаналізувавши положення вказаного розділу. Відсутні відповідні норми й у Законі України «Про виконавче провадження» [3]. Не вплине на окреслену ситуацію й Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення механізму судового контролю за виконанням рішень судів та процедури встановлення або зміни способу виконання судових рішень [17], у разі його прийняття. Хоча його позитивний внесок у правове регламентування інституту судового контролю у цивільному судочинстві, в цілому, складно заперечити.

Висновки. Беручи до уваги вищевикладене, вважаємо за можливе зробити висновок про те, що особливості судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства передусім зводяться до особливостей пов'язаних із специфічністю судового наказу як об'єкта такого контролю. На наш погляд, це зумовлює потребу вдосконалення правового регламентування інституту судового контролю у цивільному судочинстві. Зокрема, у напрямку більш детального регулювання питання судового контролю за виконанням рішень у наказному провадженні цивільного судочинства, з огляду на особливості судового наказу як різновиду судового рішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ізарова І.О., Ханік-Посполітак Р.Ю. Цивільний процес України : навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищих навчальних закладів. Київ : ВД «Дакор», 2018. 276 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1618-15>
3. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 року №1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19#Text>
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 року №2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147%D0%B0-19#Text>
5. Шабалін А. Виконання судового наказу в цивільному процесі України. *Держава і право*. 2014. №1. С. 113–115.
6. Андронов І.В. Судові рішення в цивільному процесі України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2018. 435 с.
7. Татулич І.Ю. Контроль суду за виконанням судових рішень в цивільному судочинстві. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика (4 Міжнародна науково-практична конференція, 6 грудня 2019 року, м. Київ). Збірник наукових статей/За заг. ред. д. ю. н., проф. Фурси СЯК: Видавець Позднішев, 2019. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3357/Tatulich-dopovid.docx?sequence=1&isAllowed=y>
8. Кісель В.Й. Наказне провадження як спрощений вид цивільного судочинства // *Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції до 150-річчя від дня народження Є. В. Васюковського*. м. Одеса, 8 квітня 2016 року. С. 58–61.
9. Хотинська О.З. Форми судового контролю за виконанням рішень судів в Україні: критерії та проблеми їх розмежування. *Форум права*. 2006. №5. С. 53–59.
10. Ухвала Кагарлицького районного суду Київської області від 30 квітня 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96708196>
11. Постанова Верховного Суду України від 25.06.2014 року в справі № 6-62цц14. URL: https://protocol.ua/ua/postanova_vsu_vid_25_06_2014_roku_u_s_pravi_6_62tss14/
12. Постанова Верховного Суду України від 21.05.2014 року в справі № 6-45цц14. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/38963294>
13. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
14. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
15. Рішення Конституційного суду України від 20 січня 2012 року №2-пн/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-12#Text>
16. Постанова Верховного Суду України у складі колегії судців Другої судової палати Касаційного цивільного суду по справі № 471/283/17ц від 22 серпня 2018 року. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/76103235>
17. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення механізму судового контролю за виконанням рішень судів та процедури встановлення або зміни способу виконання судових рішень №7648 від 08.08.2022 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74696